

Голас Радзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЯХ
З СУАЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 2 (1060), Студзень 1969 г.

Год выдання 14-ы

Цана 2 кап.

Сцэна з оперы Я. Цікоцкага «Алеся».

ЗАСЛУЖАНАЯ ЁЗНАГАРОДА

Апублікавана пастанова Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі і Савета Міністраў БССР аб прысуджэнні Дзяржаўных прэмій БССР 1968 года. Названы імёны новых лаўрэатаў.

Вялікая і пачэсная ўзнагарода прыйшла ў добры і слаўны час: у дні святкавання 50-гадовага юбілею Беларускай ССР і Камуністычнай партыі Беларусі.

Усе, хто знаёміцца са спісам лаўрэатаў, з задавальненнем адзначаюць: выдатна папрацавалі работнікі літаратуры, журналістыкі, мастацтва і архітэктуры нашай рэспублікі.

Культура беларускага народа на вялікім магутным уздыме. Яе росквіт, яе дасягненні—вынік ленинскай нацыянальнай палітыкі, якую паслядоўна і няўхільна праводзяць наша слаўная Камуністычная партыя Савецкага Саюза і Савецкі ўрад.

50 гадоў працы, барацьбы і дзейнасці працоўных Беларусі ва ўмовах Савецкай улады паказваюць, што толькі сацыялізм, які прынёс людзям свабоду, роўнасць і шчаслівую долю, забяспечвае неабмежаваныя прасторы для эканамічнага і культурнага развіцця ўсіх народаў.

У БССР складалася новая, нацыянальная па форме і сацыялістычная па зместу культура.

Р. КІСЯЛЕУ, старшыня камісіі па Дзяржаўных прэміях БССР

Яе заваёвы і поспехі сталі здабыткам для мільённых мас працоўных рэспублікі.

Творчасць беларускіх пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, работнікаў мастацтва па сваёй сутнасці глыбока партыйная, пранікнутая пафасам патрыятызму, любові і адданасці да Камуністычнай партыі, да Савецкага ўрада і сацыялістычнай Радзімы.

Спіс лаўрэатаў Дзяржаўных прэмій БССР 1968 года адкрываюць беларускія пісьменнікі. Прэмія імя Янкі Купалы прысуджана паэту Аляксею Пысіну за зборнік вершаў і паэм «Твае далоні». Імя А. Пысіна вядома шырокаму колу нашых чытачоў. Кожная яго новая кніга—гэта сустрэча з думным і сур'ёзным працаўніком. У вершах паэта вялікі зарад жыццялюбасці, лірызму, цэплынні, натуральнасці. Паэт вельмі ўважлівы і пільны да падзей, якімі жыве савецкі народ. У яго творах мы бачым незабыўнае, абпаленае вайной мінулае і наш багаты сённяшні дзень. Мужнасць салдата, што прайшоў цяжкія франты, праглядае ў кожным кроку сучасніка: на будоўлі, каля станка на заводзе, за штурвалам камбайна. Клопат у яго адзін—ствараць і любіць, каб жыццё набірала сілу, каб руйнаваць перашкоды,

адкрываць новыя далягляды. Паэт нагадвае людзям, што кожны з іх адказны за будучае, за перамогу над усім хцівым і жорсткім, што яшчэ трапляецца ў свеце.

Муза А. Пысіна поўная гуманнасці і дабраты. Паэт размаўляе са сваім чытачом проста і шчыра—гэта адна з істотных адзнак яго праўдальнівай паэзіі.

У спісе лаўрэатаў імя народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова. Яму прысуджана прэмія імя Якуба Коласа за раман «Векапомныя дні». Мы ўсе радуемся за таленавітага майстра беларускай савецкай прозы. Ён стварыў твор эпапейнай маштабнасці, твор, які ў яркіх пераканальных вобразах даносіць да нас дыханне грозных дзён, калі на нашу Радзіму напалі полчышчы нямецка-фашысцкіх акупантаў з мэтай заняволіць савецкі народ. Не ўдалося! Савецкія людзі па закліку партыі, як адзін, падняліся на свяшчэнную барацьбу з каварным ненавісным ворагам. Беларусь выбухнула гневам шырокай партызанскай вайны. Тут, на яе прасторах, нараджаўся масавы героізм народа, які пазнаў шчасце жыцця ў радаснай долі, падараванай Вялікім Кастрычнікам. М. Лынькоў у «Векапомных днях» па-

казвае баларускі народ ва ўсёй велічы яго высокіх маральных якасцей. Носьбітамі такіх якасцей з'яўляюцца Канстанцін Заслонаў, Васіль Іванавіч Саколіч, бацька Мірон, Надзя Каняпелька, Сайка Чмаруцька, Майка Светлік і іншыя шматлікія станоўчыя героі рамана. Пісьменнікам з вялікай абагульняючай сілай увасоблена ідэя гераічнага подзвігу. І важна тое, што жыццё герояў не прыўзнята да таннай рамантыкі, яно цяжкае, складанае, канкрэтнае і самабытнае.

Ахоп падзей у рамане вельмі шырокі, сюжэт шматпланавы. Пісьменнік паказвае не толькі свой народ, яго незвычайную адданасць сваёй роднай партыі і Радзіме, але досыць паспяхова раскрыў зварыную прыроду фашызму, сіл цёмрашальства. «Векапомныя дні» М. Лынькова—твор значнага ідэйнага і мастацкага гучання, кніга, якую па праву можна назваць кнігай народнай гісторыі.

Упершыню прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР у галіне журналістыкі. Лаўрэатам гэтай прэміі, што носіць імя П. Лепашынскага, стаў журналіст Іван Новікаў за дакументальную аповесць «Тварам да небяспекі». І Новікаў ішоў да сваёй высокай ўзнагароды складаным, даўно абраным

шляхам. Па прыкладу рускага пісьменніка С. Смірнова, аўтара кнігі «Брэсцкая крэпасць», Новікаў узяўся за прора, каб у памяць народа вярнуць вобразы людзей, што, не шкадуючы жыцця, змагаліся ў гады Вялікай Айчыннай вайны за волю і шчасце роднай зямлі. Такіх кніг, заснаваных на дакументальных матэрыялах, у журналіста І. Новікава некалькі. Усе яны карыстаюцца добрай папулярнасцю сярод чытача. Кніга «Тварам да небяспекі» расказвае аб цяжкай, поўнай небяспекі барацьбе падпольшчыкаў-патрыётаў Віцебска ў чорныя дні фашысцкай навалы. У цэнтры твора вобразы Мікалая Нагібава і яго жонкі Таццяны Шчукінай, вернага таварыша па зброі. Широка і досыць поўна пададзены журналістам перыпетыі жыццёвых падзей і людскіх узвамаадносін.

Са скупых фактаў, звестак, з строгіх архіўных дакументаў выснавалася цікавая кніга. Героі вайны як бы атрымалі новае жыццё, зноў выйшлі на свой ратны вялікасны подзвіг.

Імя кампазітара Я. Цікоцкага, народнага артыста СССР, непарыўна звязана з пачаткам і развіццём беларускай прафесійнай музычнай культуры. Тое, што ён стварыў на працягу дзесяцігоддзяў настойлівай і натхнёнай працы, выклікае са-

[Заканчэнне на 2-й стар.]

ВЫСОКАЯ ЎЗНАГОРОДА

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

праўднае захапленне. Сімфоніі, вакальна-сімфанічныя пазмы, романсы, хоры, нарэцце, оперы — вось тыя жанры, якія ня-зменна прыцягвалі да сябе ўвагу кампазітара.

Найбольшай творчай удачай Я. Цікоцкага трэба лічыць стварэнне оперы «Алеся» («Дзяўчына з Палесся»). Гэта опера-вынік шматгадовай стараннай працы. Напісаная па гарачых слядах падзеі, яна расказала ў музычна-сцэнічных вобразах аб подзвігах беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У 1967 годзе гэты твор кампазітара на сцэне нашага Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета прагучаў у новай, больш дасканалай рэдакцыі. За стварэнне цікавага таленавітага твора — оперы «Алеся» Я. Цікоцкаму надана званне лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Значнай з'явай у тэатральным жыцці апошніх гадоў з'яўляецца пастаноўка ў Беларускім дзяржаўным драматычным тэатры імя Я. Коласа спектакля «Шостае ліпеня». Цяпер мы вітаем лаўрэата прэміі за гэты спектакль — рэжысёра пастаноўшчыка С. Казіміраўскага, мастака Я. Нікалева і артыста Ф. Шамава, які стварыў запамінальны і цэльны вобраз правадара нашай сацыялістычнай рэвалюцыі Ул. І. Леніна.

У галіне кінематографіі Дзяржаўнай прэміяй БССР адзначаны стваральнікі хронікальна-дакументальнага фільма «Генерал Пушча» — рэжысёр І. Вейнярович і аўтар сцэнарыя А. Вялюгін.

У фільме мы бачым савецкіх людзей у хвіліны фашысцкага нашэсця, у дні жорсткіх выпрабаванняў, мы бачым, як падымаецца народ на свяшчэнную барацьбу, як расце хваля народнага гневу супраць захопнікаў. Гэты твор кінамастацтва нельга глядзець без хвалявання, ён суровы і шчыры, праўдзівы і велічны. З кадраў фільма паўстае народ, мужнасці якога зайздросціць цэлы свет.

У галіне архітэктуры Дзяржаўная прэмія БССР прысуджана сёлету ўпершыню. Атрымаў яе калектыў архітэктараў, які распрацоўваў праекты забудовы цэнтральнай магістралі Мінска—Ленінскага праспекта.

Усе мы любім сталіцу нашай рэспублікі. Вайна амаль дашэнту разбурыла горад. У неверагодна цяжкіх умовах мінчане з дапамогай працоўных брацкіх рэспублік пачалі адбудоўваць родную сталіцу. І вось, як той казачны фенікс, яна ўстала з руін, з попелу і цешыць наша вока. Самая прыгожая з вуліц Мінска — Ленінскі праспект. Архітэктура яго своеасабліва і ў многім удалая. Ён яшчэ не закончаны, будзе расці, прыгажэць, вызначаючы галоўны воблік Мінска — сталіцы Беларускай ССР.

Работнікі культуры, літаратуры і мастацтва нашай рэспублікі адчуваюць вялікую адказнасць перад роднай партыяй і савецкім народам. Яны поўны энергіі і імкнення працаваць лепш, аддаваць усе творчыя сілы памнажэнню духоўнай культуры камуністычнага грамадства.

Наша Савецкая краіна і ўсё чалавечтва знаходзяцца напярэдадні вялікага і слаўнага юбілею — стагоддзя з дня нараджэння стваральніка камуністычнай партыі Савецкага Саюза і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы Ул. І. Леніна.

Няма сумнення, што творчая інтэлігенцыя Беларускай рэспублікі выкарыстае ўсе магчымасці, каб прыйсці да гэтай знамянальнай даты з новымі высокамастацкімі творами, якія пакажуць нашаму сучасніку дзялягды новага сацыялістычнага жыцця, раскрыюць яго глыбіню, веліч і характаву, творами, якія па-сапраўднаму ўвасабляць мудрасць і бессмяротнасць ленінскіх ідэй, перамогу ленінізма.

Аўтаматычная міжпланетная станцыя «ВЕНЕРА-6»

У мэтах больш поўнага вывучэння планеты Венера і атрымання аб ёй большага аб'ёму навуковай інфармацыі ў Савецкім Саюзе 10 студзеня 1969 года ў 8 гадзін 52 міну-ты маскоўскага часу ажыццёўлен запустак аўтаматычнай міжпланетнай станцыі «Венера-6».

Станцыя «Венера-6» будзе праводзіць навуковыя дасле-даванні разам са станцыяй «Венера-5», запушчанай 5 сту-дзеня 1969 года. Аўтаматычная станцыя «Венера-6» паві-на правесці плаўны спуск у атмасферу наначым боку планеты таксама, як і станцыя «Венера-5». Сумесны палёт

двух міжпланетных станцый дасць магчымасць вызначыць параметры атмасферы ў розных раёнах планеты.

Станцыя «Венера-6» дасягне планеты Венера ў сярэдзіне мая 1969 года.

Паводле даных тэлеметрычнай інфармацыі, бартавая апа-ратура станцый «Венера-5» і «Венера-6» функцыяніруе нар-мальна.

Паступаючая інфармацыя апрацоўваецца каардынацый-на-вылічальным цэнтрам.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

НА ЛЕЙПЦЫГСКІ КІРМАШ

Пачалася адпраўка новай аўтаматычнай лініі з маркай Мінскага завода «МЗАЛ» на традыцыйны веснавы Лейпцыгскі кірмаш 1969 года.

Арыгінальная па канструкцыі лінія з дванаццаці аграгат-ных станкоў прызначана для апрацоўкі картэра задняга моста легкавога аўтамабіля «Маскавіч-412». Яна замяняе працу больш трыццаці рабочых і за гадзіну выдае звыш 70 дэ-талей.

«Аўтаматызацыя-69»

У маі гэтага года ў Маскоўскім парку Сакольнікі адкры-ецца міжнародная выстаўка «Сучасныя сродкі аўтаматызацыі вытворчых працэсаў». У экспазіцыі нашай краіны значнае мес-ца зоймуць экспанаты прадпрыемстваў і арганізацый Белару-сі. Цэнтральны навукова-даследчы інстытут тэхнікі кіравання, які працуе ў Мінску, рытуе для паказу аўтаматызаваную сі-стэму, што ахоплівае ўвесь працэс кіравання вытворчасцю. Яна пабудавана на базе электронна-вылічальнай машыны «Мінск-22» і цяпер паспяхова выкарыстоўваецца на Другім Маскоўскім гадзінніковым заводзе.

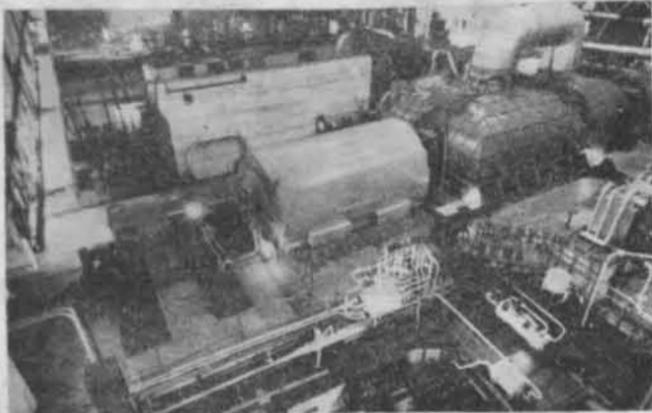
Будзе прадстаўлена апошняя мадэль электронна-вылічаль-най машыны «Мінск-32» Мінскага завода імя Арджанікідзе. Яна з'яўляецца базай для аўтаматызаванай сістэмы кіраван-ня цэлай галіной прыборабудавання. Інстытут тэхнічнай кібер-нетыкі Акадэміі навук БССР прадэманструе аўтаматызаваны комплекс апаратуры, які можа працаваць як з вылічальнай машынай, так і самастойна.

ГАНАРОВЫЯ ГРАМАДЗЯНЕ МІНСКА

Імёны бяспрашных беларускіх партызан Марыі Осіпавай і Дзмітрыя Барашкіна вядомы не толькі ў Беларусі. Аб муж-насці іх напісаны кнігі.

Марыя Осіпава — адна з адважнейшых падпольшчыц Мінска. Пры яе актыўным удзеле быў знішчаны гітлераўскі гаўляй-тар Кубэ. Многа баявых спраў на рахунку ў Дзмітрыя Бараш-кіна. У 1944 годзе ён змяніў аўтамат на рыдлёўку будаўніка, будаваў Мінскі аўтамабільны завод. Цяпер ён адзін з прасла-ўленых сталявараў краіны. Да баявых ўзнагарод Дзмітрыя Іва-

Бярозаўскага ДРЭС — горадзец энергетыкаў нашай рэспублікі. У канцы снежня 1968 года на станцыі здадзены ў эксплуата-цыю апошні 6-ы энергаблок. Цяпер ДРЭС працуе на поўную магутнасць і дае 45 працэнтаў усёй электраэнергіі рэспублікі. **НА ЗДЫМКАХ:** 1. Машынны зал электрастанцыі [на пярэднім плане 6-ы энергаблок]. 2. Пульта кіравання.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

К ДАЛЬНІМ ПОЛЕТАМ

В печати уже сообщалось об успешном окончании в Советском Союзе проведенного впервые в мире годового медико-технического эксперимента с участием трех испытуемых — врача Германа Мановцева, биолога Андрея Божко, техника Бориса Ульяшова.

По просьбе Агентства печати Новости об этом эксперименте рассказывают его организаторы — доктор медицинских наук профессор Юрий Нефедов, кандидат технических наук Борис Адамович и инженер Сергей Максимов.

Двадцатый век стал свидетелем блестящих побед человечества в освоении космоса. Первый космический полет Юрия Гагарина, групповые полеты советских космонавтов, выход Алексея Леонова в открытый космос, полет американского космического корабля «Аполлон-8» с тремя астронавтами на борту по орбите вокруг Луны.

Новый полет — новое качество. Это стало для нас привычным. И сейчас об экспедициях к Марсу, Венере, а затем и другим планетам мы говорим, как о делах ели-ни не сегодняшнего, то завтрашнего дня.

Космический полет начинается задолго до того, когда ракета стартует с Земли. Ведь каждый агрегат космического корабля, каждый этап полета обрабатывается

в исследовательских лабораториях, заводских испытательных станциях, на ракетных полигонах. Чтобы долететь до Марса или Венеры (в одну сторону), необходим приблизительно год — год жизни и работы космонавтов в кабине корабля. Целый ряд сложных проблем возникает в связи с такой продолжительностью полетов и среди них проблемы обитаемости и круговорота веществ.

Научению жизнедеятельности людей, изолированных от внешнего мира в гермокамере при обеспечении их вещами, получаемыми в результате регенерации (переработки отходов жизнедеятельности), и был посвящен годовой медико-технический эксперимент в наземном комплексе систем жизнеобеспечения.

Гермокабина комплекса — не такой уж просторный отсек, особенно если учесть, что это и рабочий кабинет, и столовая, и спальня. Здесь испытуемые готовили пищу, отдыхали в свободное время. Все до предела сжато и вместе с тем все необходимое под руками: исследовательская аппаратура, инструмент, аппаратура связи, посуда, предметы домашнего обихода. Конечно, предпочтение отдано научному оборудованию: пульт «бортового» врача — электронный «комбайн», способный осуществлять несколько различных программ исследования основных физиологических функций испытуемых, велоэргометр, метрологическая аппаратура, различ-

ные датчики. И хотя гермокабина называлась жилым отсеком, при ее создании руководствовались в основном исследовательскими возможностями, а не удобством быта. Массивные двери с надежными зазорами обеспечивали высокую герметичность камеры, идиоминаторы с приемными камерами телестановок позволяли осуществлять наблюдение за испытуемыми.

Испытуемые имели право открывать лишь одну дверь — вход из жилого отсека в оранжевую. Специфика эксперимента определила особенности оранжевой. Во-первых, — «почва». Здесь используются специальные смолы, насыщенные необходимыми для питания растений соками и микроэлементами. Во-вторых, способ ее

Хоць і рыхтавала сябе Аляксандра Аляксееўна Магілявец да сустрэчы з блізкімі ёй мясцінамі, ведала, што змянілася і вёска Чапялі, як і ўсё ў краіне, але, сыйшоўшы з аўтобуса, спынілася, аглядзелася. «Можна памыліліся, выйшла раней, чым трэба, — мільганула думка. Але не. Як і пісалі вучні, да самага саду падступілі капры калійнага камбіната. Не пазнала... Дый не дзіўна: столькі год прайшло.

Ці пазнаюць яе? І вось першыя сустрэчы, першыя прывітанні. І чым бліжэй да цэнтра вёскі, тым больш людзей. Аляксандра Аляксееўна ўжо не паспявае адказаць на прывітанні.

Як не падобна гэтая сустрэча на тую, у далёкім 1919 годзе. Яе, яшчэ зусім маладую дзяўчыну, паслалі настаўнічаць у вёску амаль адразу ж пасля ўстаўлення Савецкай улады.

Пад школу аддалі панскі маёнтак. Быў ён без вокан, без дзвярэй. Хоць і адкрылася школа, але наведвала яе мала вучняў. Некаторыя бацькі баяліся пасылаць сваіх дзяцей, другія лічылі адукацыю не абавязковай — хай лепей на хлеб зарабляюць.

Але дзеці ёсць дзеці. Прышоўшы са школы, яны з захапленнем расказвалі аб сваёй настаўніцы, аб тым, чаму яны навучыліся за дзень. Пачуўшы, што настаўніца — разумная і добрая дзяўчына, астатнія бацькі таксама пачалі адпраўляць сваіх сыноў і дачок у школу.

Ішоў час. Бачыла Аляксандра Магілявец, што і сталыя людзі пацягнуліся да ведаў. Па вечарах, узвешы падручнікі, яна заходзіла то ў адну хату, то ў другую, нібыта дапамагчы дзецям, а сама ўсімі сіламі старалася зацікавіць дарослых.

Сваёй стала настаўніца ў вёсцы. Ні адно свята не абыходзілася без яе ўдзелу. Стварылі драмгурток і амаль кожны вечар збіраліся на рэпетыцыі. Спектаклі ставілі тады ў драўляным будынку, які пабудавалі самі артысты.

... А насустрач ужо беглі дзеці. Нехта паспеў паведаміць, што прыехала першая настаўніца. Заняткі ў школе якраз закончыліся. З поля ішлі на абед калгаснікі. Але пачуўшы навіну, адразу заварочвалі ў школу. Хацелі пабачыцца са сваёй першай настаўніцай, стаяць, сур'ёзныя мужчыны і жанчыны, а маладзейшым таксама не цяперлася пабачыць чалавека, пра якога яны столькі добрага чулі ад сваіх бацькоў.

І вось яна перад імі. Маленькая, з сівымі валасамі. Успамінам не было канца. Распытвалі аб жыцці, шчыра расказвалі аб сабе, хваліліся сваімі радасцямі.

— А ў мяне ўжо дачка сельскагаспадарчую акадэмію канчае, — расказвае адна.

— А наш Талік зараз старшыня суседняга калгаса. У школу ўжо спыталіся зусім старанькія бабулькі. Гэта ж іх Сашачка прыехала. Як жа яна жыве зараз?

На вачах Аляксандры Аляксееўны светлыя слёзы радасці. Бачыць, як радуецца табе людзі, хіба гэта не самая высокая ўзнагарода за працу?

Л. ВАНЧУКЕВІЧ.

Шэсць дзяцей выхавалі Аляксандр Адамавіч і Соф'я Канстанцінаўна Віцязі. Вялікую дапамогу аказала ім у гэтым дзяржава.

У 17-гадовым узросце пайшоў у армію старэйшы Яўген. Было ў хлопца за плячыма шэсць класаў. Але і армейскія ўмовы жыцця не з'явіліся перашкодай для вучобы. Скончыў тут Яўген дзесяцігодку, а затым ваеннае вучылішча. Цяпер ён працягвае службу і вучыцца ў адной з ваенных акадэміяў Масквы.

Люба вучылася ў Бярозе, скончыла сярэднюю школу, затым Брэсцкі педагагічны інстытут. Нейкі час працавала настаўніцай у вёсцы Равяцічы, цяпер выкладае матэматыку ў Першамайскай сярэдняй школе.

Ёсць пры Беларускай політэхнічнай інстытуце лабараторыя парашковай металургіі. Галоўным інжынерам у гэтай лабараторыі працуе аспірант інстытута,

выпускнік Першамайскай сярэдняй школы Пётр Віцязь. У гэтай жа лабараторыі працуе інжынерам і самы малодшы з Віцязяў — Мікалай.

Сяргей скончыў школу разам з Пятром, быў прызначаны ў рады Савецкай Арміі, служыў на флоте. Пасля дэмабілізацыі пайшоў працаваць на завод штучнай скуры ў Пінску. Цяпер ён узначальвае прафсаюзную арганізацыю гэтага прадпрыемства, завочна вучыцца на трэцім курсе Беларускага політэхнічнага інстытута.

На Бярозаўскім маторарамонтным заводзе пачаў сваю працоўную біяграфію Саша Віцязь. Без адрыву ад вытворчасці скончыў дзесяцігодку, паступіў у Беларускае інстытут механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. Сёлета інжынер-тэхналаг маторарамонтнага завода Аляксандр Віцязь атрымае дыплом аб заканчэнні інстытута.

Аляксандр Адамавіч і Соф'я Канстанцінаўна жывуць у вёсцы Першамайскай у дабrotным каменным доме. Яны пайшлі на заслужаны адпачынак, атрымліваюць пенсію. Соф'я Канстанцінаўна не раз была ўдзельніцай раённай, абласной і Усесаюзнай сельскагаспадарчых выставак, узнагароджана медалем «За працоўную доблесць». Цяпер свой час аддае хатнім клопам і ўнукам.

Падобных сем'яў у Першамайскай няма. Два сыны Пятра Барушкі — інжынер, дачка — педагог; Сяргей Цюшкевіч — дырэктар завода ў Магілёве, Сяргей Хінко стаў кандыдатам тэхнічных навук. Некалі мне таксама давялося вучыцца ў 5—7 класах Першамайскай школы. Дзесяцігодку тут скончылі 20 маіх былых аднакашнікаў, 15 з іх атрымалі вышэйшую адукацыю — сталі педагогамі, інжынерамі, урачамі, аграномамі.

І яшчэ адна характэрная дэталі: з 1919 па 1939 год толькі двум жыхарам з Першамайскай з цяжкасцю давялося атрымаць вышэйшую адукацыю, пасля выгнання фашыстаў з Беларускай зямлі больш 150 першамайцаў атрымалі дыпламы аб заканчэнні вышэйшых навучальных устаноў.

Е. СЯЛЕНА.

Бярозаўскі раён.

Група канструктараў мінскага электратэхнічнага завода імя В. Казлова распрацавала новую серыю станочных трансфарматараў. НА ЗДЫМКУ: інжынер-канструктары Л. КРАСНОВА, С. ЛЕОНАВА, Я. БОСІН і старшы майстар І. КАСЦЕВІЧ.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

Сегодняшний номер нашей газеты открывает статью председателя комиссии по Государственным премиям БССР Г. Киселева «ЗАСЛУЖАННАЯ УЗНАГАРОДА». Список лауреатов Государственной премии БССР 1968 года открывают белорусские писатели. Премия имени Я. Купалы присуждена поэту А. Пысину за сборник стихов и поэм «Твои ладони», премия имени Я. Коласа — народному писателю Белоруссии М. Лынькову за роман «Незабываемые дни». Лауреатом премии имени П. Лепешинского стал журналист И. Новиков за документальную повесть «Лицом к опасности». За создание интересного талантливого произведения — оперы «Алесь» старейшему белорусскому композитору Е. Тикоцкому присвоено звание лауреата Государственной премии БССР. Отмечены Государственной премией создатели хроникально-документального фильма «Генерал Пуца» — режиссер И. Вейнерович и автор сценария А. Велюгин. В области архитектуры Государственная премия БССР присуждена коллективу архитекторов, которые разработали проекты застройки центральной магистрали Минска — Ленинского проспекта.

«БОНЖУР, КАМАРАД!» (4 стр.) — так называется статья о жителе города Гебвилер (Франция, Эльзас) Леоне Эйере, который во время войны был мобилизован гитлеровцами, но в апреле 1943 года перешел на сторону белорусских партизан и активно сражался в составе партизанской бригады «Победа», действовавшей в Гродненской области. За активное участие в партизанском движении на территории Белоруссии и проявленные в борьбе с немецко-фашистскими захватчиками мужество и отвагу французский гражданин Леон Эйер Указом Президиума Верховного Совета СССР награжден орденом Отечественной войны I степени.

«Ваше мнение о нынешней молодежи?» С таким вопросом наш корреспондент обратился к представителем старшего поколения. Заместитель директора Минского автомобильного завода В. Алисевиич считает самой характерной чертой нашей молодежи умение ценить время как материальную ценность. Почти половина многотысячного коллектива автомобильщиков — юноши и девушки от 18 до 28 лет. Молодежь учится в техникумах и институтах. В прошлом году 80 автозаводцев без отрыва от производства окончили институты и 100 человек — техникумы. «Я доволен современным молодым поколением», — таково мнение начальника политуправления Краснознаменного Белорусского военного округа генерал-майора А. Антипова. Профессору И. Старовойтову очень нравится в нынешней молодежи упорство в достижении цели («БАЦЬКІ ПРА ДЗЯЦЕЙ», 5 стр.).

Издательство «Наука и техника» Академии наук БССР — одно из старейших в республике. В 1967 и 1968 гг. «Наука и техника» выпустила такие фундаментальные издания, как «Победа Советской власти в Белоруссии», «БССР в борьбе за мир и сотрудничество между народами» и другие, а также значительное количество книг, которые рассматривают актуальные проблемы экономики, геологии, физики, математики. Накануне юбилея республики вышел в свет коллективный труд «Наука БССР за 50 лет». В написании его принимали участие крупнейшие ученые республики академики АН БССР: В. Купревич, П. Глебка, Н. Нестерович и др. Большой и разнообразный по тематике план выпуска научной литературы составлен на 1969 год. Книги белорусских ученых, изданные «Наукой и техникой», пользуются широкой популярностью не только в СССР, но и за рубежом. Многие труды белорусских ученых переиздаются в США, Японии, Австрии, Венгрии, Болгарии, Польше и других государствах («КНИГІ ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА», 6 стр.).

увлажнения. Привычного полива здесь нет: его ведь в неведомости не осуществишь. Увлажнение «почвы» осуществляется путем периодического «подтопления» ее водой.

Мощные ксеноновые лампы обеспечивали необходимую для растений освещенность, имитируя солнечный спектр.

Входившая в меню испытателей овощная зелень была выращена в оранжерее. Но она играла, в основном, роль витаминной добавки. Основной же рацион — это обезвоженные методом сублимационной сушки продукты, мясные, овощные и кондитерские изделия. И если в обычных условиях вес суточного рациона питания из свежеприготовленных продуктов при общей калорийности 3 000 килокалорий составляет около 2,5 килограмма, то тот же рацион из лиофилизированных продуктов весит всего 750 граммов. Это позволяет снизить вес годового запаса пищи для трех человек на две тонны.

Для питья и приготовления пищи нужна вода. В среднем человек потребляет ее около двух с половиной килограммов в сутки. Если для

экипажа из трех человек брать эту воду «в запас» на год — понадобится большой резервуар — три кубометра (вес около 3 тонн). Но оказывается, что всю воду можно «производить» на борту корабля, то есть регенерировать ее из жидких продуктов жизнедеятельности экипажа — мочи и испаряемой при дыхании и потоотделении влаги.

Регенерационные установки по производству питьевой воды в наземном комплексе функционировали в течение всего эксперимента, в течение года испытатели пили и употребляли с пищей только регенерированную воду.

Но не только питьевой водой исчерпываются наши потребности в воде. Гораздо больше воды необходимо для туалета, уборки помещения, мытья посуды — это так называемая санитарно-бытовая вода. И эта вода после использования очищалась, регенерировалась в специальной системе методом коагуляции (осаждения примесей), вакуумной дистилляции (испарения под вакуумом) и после пропускания через фильтры снова поступала к испытателям.

Регенерация атмосферы — одна из важнейших проблем

жизнеобеспечения в космических полетах, особенно большой продолжительности. К настоящему времени достаточно хорошо отработаны и успешно применяются системы поглощения выдыхаемого человеком углекислого газа и выделения кислорода, основанные на использовании кислородосодержащих веществ. Такие системы обладают высокой надежностью, малым энергопотреблением и эффективны при относительно небольшой длительности полета. С увеличением продолжительности полета вес таких систем также увеличивается.

В наземном комплексе систем жизнеобеспечения в основу регенерации атмосферы положены сложные процессы, протекающие в следующей последовательности:

— поглощая кислород, человек выдыхает углекислый газ и воду, причем выделяет ее больше, чем потребляет; происходит это вследствие окислительных процессов в его организме;

— эта вода после очистки разлагается электролитическим способом на кислород и водород;

— водород, взаимодействуя с выдыхаемым углекислым газом в присутствии ка-

тализатора, образует воду, которая поступает на электролиз;

— кислород после очистки от аэрозоля щелочи поступает в гермокамеру для дыхания испытателей.

Эти процессы в наземном комплексе осуществлялись системами очистки атмосферы (сбор углекислого газа), утилизации углекислоты (реакция углекислого газа с водородом) и регенерации кислорода (электролитическое разложение воды на водород и кислород).

Следует особо отметить, что хотя каждый из этих процессов хорошо известен и давно используется в различных отраслях науки и техники, в годовом эксперименте впервые в течение длительного времени осуществлена экспериментальная проверка возможности жизни людей при дыхании их кислородом, полученным из продуктов жизнедеятельности.

Командный пункт комплекса. Отсюда осуществлялось централизованное управление его работой и регистрация наиболее важных, так называемых оперативных параметров эксперимента — концентрации кислорода и углекислоты, температуры и влажности воздуха.

Здесь же на командном пункте всегда можно было встретить дежурного врача. Частота пульса и дыхания, температура тела испытателей и другие показатели регулярно заносились им в журнал. Эксперимент был сложным, и поэтому требовался особо тщательный надзор за состоянием здоровья испытателей. В этих целях вместе с врачом «дежурировала» система непрерывного контроля. Все время сменялись бригады биологов и инженеров. Изюм дня в день регистрировались, сопоставлялись и анализировались результаты исследований.

Итак, эксперимент окончен. Полученные данные представляют исключительный интерес, так как позволяют сделать ряд обобщающих выводов. Главный из них состоит в том, что экспериментальным путем установлена возможность сохранения физической и умственной работоспособности человека во время пребывания его в течение года в условиях герметичной камеры ограниченного объема при потреблении воды и кислорода, регенерируемых из продуктов жизнедеятельности.

АПН.

Анатолий Крэмень— экскаваторщик

Вакол было балота. А хлопец упэўнена вёў машыну. Коўш угрызаўся ў грунт, зямля чаўкала, ліпла да жалеза, але хлопец усё націскаў і націскаў на рычагі.

— І што ж ты хочаш тут зрабіць, хлопча? — спытаў стары селянін.

— Што? — хлопец шырока ўсміхнуўся, паказаўшы два рады беласнежных зубоў. — Горад, бацька. Вялікі горад і завод.

Стары з сумненнем паківаў галавой. Нават трава не расце ў гэтых месцах, хмызнякі гінуць. Вось кіламетраў бы на дваццаць у бок. Там ворыва — добрая зямелька.

— Добрая зямелька калгасам патрэбна, — сур'ёзна сказаў хлопец. — А горад... Горад мы закладзем тут.

Гэта было дзесяць год назад. А цяпер на гэтым самым месцы сабралася ўсё

трыццацітрохтысячнае насельніцтва Наваполацка — горада беларускіх хімікаў і нафтавікоў. І экскаваторшыч Герой Сацыялістычнай Працы Анатолий Крэмень запаліў агонь працоўнай славы і адкрыў юбілейнае факельнае шэсце, у якім удзельнічалі ўсе ад малага да старога.

Гораду дзесяць год. Невялікі тэрмін, але якія велізарныя змены адбыліся ў лёсе тых, хто першаадкрывальнікам прыйшоў у гэтыя месцы.

Анатолю Сцяпанавічу Крэменю не было яшчэ трыццаці, калі ён прыбыў на будоўлю. У яго працоўнай кніжцы значыўся ўжо дванаццацігадовы стаж работы. Дванаццаць год пасля заканчэння школы фабрычна-заводскага навучання ён не разлучаўся з экскаватарам, хоць за гэты час паспеў набыць спецыяль-

насіі шафёра і мантажніка. Аднаўляў разбураны фашыстамі Мінск, будаваў Віцебск, Магілёў.

Двойчы землякі выбіралі яго сваім пасланцом у рэспубліканскі парламент, вылучалі спачатку ў партком трэста, затым у члены гаркома партыі. І, нарэшце, цяпер ён кандыдат у члены ЦК КПСС. За дзесяць год работы ў Наваполацку Анатолий Крэмень выканаў семнаццаць гадавых нормаў. На вывучку да ветэрана сталі пасылаць маладых экскаваторшычаў. Экіпаж машыны «Э-652» стаў своеасаблівай школай павышэння кваліфікацыі. Яе скончылі сорак пяць вадзіцеляў. Большасць з іх цяпер вельмі паважаныя людзі ў горадзе.

А сам Анатолий? У трыццаць пяць год ён не пабаяў-

ся зноў сесці за вучнёўскую парту, стаў студэнтам-завочнікам Саратаўскага мантажнага тэхнікума.

Па роду сваіх абавязкаў Анатолий Крэмень часта бывае ў Маскве, удзельнічае ў рабоце вялікіх партыйных форумаў. І ўсюкі раз, вяртаючыся ў родны горад, ён абавязкова сустракаецца з людзьмі, выступае перад рабочымі хімічнага камбіната, нафтапрацоўчага завода, у сваім трэсце.

Анатолю Крэменю сорак год. Гэта росквіт працоўнай і грамадскай дзейнасці. Гледзячы на гэтага энергічнага і разам з тым гранічна сціплага чалавека, міжволі думаеш: колькі наперадзе ў яго яшчэ добрых, патрэбных спраў, колькі карысці ён прынесе людзям.

І. МУХІНА.

БАЦЬКІ ПРА ДЗЯЦЕЙ

ВАША ДУМКА ПРА ЦЯПЕРАШНЮЮ МОЛАДЗЬ? З такім пытаннем наш карэспандэнт звярнуўся да прадстаўнікоў старэйшага пакалення.

Намесніку дырэктара Мінскага аўтамабільнага завода Уладзіміру АЛІСЕВІЧУ прыходзіцца пастаянна мець справу з моладдзю. Яго мы і папрасілі першым адказаць на наша пытанне.

— Самая характэрная рыса нашай моладзі — гэта, думаецца мне, умерне цаніць час як матэрыяльную каштоўнасць. Бо страта часу — страта незаробленага. Амаль палову шматтысячнага калектыву мінскіх аўтамабілебудаўнікоў складаюць юнакі і дзяўчаты ад 18 да 28 год. Няма на заводзе такой службы, цэха, аддзела, лабараторыі, дзе б яны не працавалі. Асабліва мяне радуе іх імкненне вучыцца, ісці ў нагу з тэхнічным прагрэсам.

Адміністрацыя завода са свайго боку заўсёды ідзе насустрач такім маладым рабочым. Вось прыклады. Скончыўшы з сярэбным медалем школу ў Клімавічах, што на Магілёўшчыне, да нас на завод паступіла Тамара Семяновіч. Папрацаваўшы некаторы час, вырашыла атрымаць тэхнічную адукацыю. Дзяўчына паступіла ў Мінскі звычайны палітэхнікум. Цяпер яна заканчвае трэці курс.

Або Тамара Мацюшэўская. Раней яна працавала токаркам у аўтапрычэпным цэху. Без адрыву ад вытворчасці скончыла Беларускі палітэхнічны інстытут. Цяпер яна — інжынер-тэхнолаг.

Між іншым, мінулы год быў для нас самым «ураджайным» у сэнсе палаўнення інжынерамі і тэхнікамі з ліку сваіх рабочых. Летась 80 аўтазаводцаў без адрыву ад вытворчасці скончылі інстытуты і 100 чалавек — тэхнікумы.

У мінулым годзе малады інжынер-канструктар Юрый Беленькі абараніў кандыдацкую дысертацыю, стаў кандыдатам тэхнічных навук. Цяпер у завочнай аспірантуры Беларускага палітэхнічнага інстытута займаецца больш як 20 нашых інжынераў. Для іх дарога ў навуку пачалася ў заводскіх цэхах.

Шчасце — гэта ўсведамленне паўнаты сваіх сіл у іх грамадскім прымяненні. Так мы, бацькі, разумеем і разумелі шчасце. Так разумеець яго і нашы сыны.

Сваімі думкамі дзельніца намеснік начальніка палітупраўлення Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай аргургі генерал-маёр Аляксей АНЦІПАЎ:

— На гэта пытанне можна было б адказаць каротка: я задаволены сучасным маладым пакаленнем.

Калі чалавеку ідзе шосты дзесятак, ён мае багатую магчымасць параўноўваць. Мне ўспамінаецца чэрвеньская сонечная раніца, цішыня якой была парушана грукатам Вялікай Айчыннай вайны. Юнакі грознага 1941 года, аднагодкі сённяшніх дваццацігадовых, пакінулі мірную працу і сталі на абарону любімай Радзімы. Ім хацелася жыць, кахаць, вучыцца, але ім прыйшлося ваяваць. І яны ваявалі іменна для таго, каб жыць, кахаць, вучыцца. «Усё для фронту, усё для перамогі!» — гэтаму патрабаванню яны падпарадкавалі свае сілы, сваё ўменне, сваё жыццё. Зараз іншы час. І моладзь нашу хваляюць мірныя справы і праблемы. Але калі мірнае неба над нашай краінай зноў зацягнуць чорныя хмары вайны, моладзь зможа адказаць ударам на ўдар, адстаяць гонар і свабоду Радзімы. Тысячы юнакоў праходзяць службу ў радах Узброеных Сіл Савецкага Саюза. І трэба сказаць, што гэта высокакваліфікаваныя, добра падрыхтаваныя воіны, дастойныя пераемнікі слаўных баявых традыцый бацькоў — пераможцаў фашызму.

На пытанне адказвае вучоны-медык, прафесар Іван СТАРАВОЙТАЎ:

— Асабліва мне падабаецца ў нашай моладзі ўпартасць у дасягненні мэты. Можна, таму, што наша праца, праца медыкаў, патрабуе сапраўды вялікіх ведаў, цяплення і, паўтараю, упартасці.

Мне вельмі прыемна, што ў медыцыну прыходзіць шмат таленавітай моладзі, прычым больш палавіны юнакоў і дзяўчат, што паступаюць у інстытут, — з вёскі. Іх веды знаходзяцца на такім жа ўзроўні, што і ў выпускнікоў гарадскіх школ. Я зазначыў гэта таму, што сам калісьці вучыўся ў сельскай школе (я родам

з Магілёўшчыны) і памятаю, як хваляўся, што мне не хапае ведаў, калі паступаў ва ўніверсітэт. Тады не хапала выкладчыкаў, зусім не было вучэбнай літаратуры. Мы павінны былі запісваць тлумачэнні настаўнікаў або запамінаць іх. Гэта быў адзін спосаб авалодання навукай і, здазіцца, далёка нялёгка.

Паглядзіце, якія магчымасці зараз створаны для маладых. Выдатныя школы, якія знаёмяць дзяцей з усімі навішымі дасягненнямі навукі і тэхнікі, свабодны выбар любой прафесіі.

Больш чым 20 маіх вучняў сталі кандыдатамі і тры доктарамі медыцынскіх навук. Яны паспяхова працуюць у розных навуковых і вышэйшых навучальных установах рэспублікі, гарадскіх і раённых бальніцах. Вось і зараз, к прыкладу, над доктарскай дысертацыяй працуе мой былы студэнт, малады ўрач Георгій Герасімовіч. Пасля заканчэння інстытута ён тры гады працаваў у сельскай бальніцы ў Новым Быхаве, а затым паступіў у аспірантуру, выдатна авалодаў спецыяльнасцю і абараніў кандыдацкую дысертацыю. Несумненна, што ў асобе Георгія Ігнатавіча ў медыцынскую навуку прыйшоў яшчэ адзін добры спецыяліст. І гэты пералік можна было б значна прадоўжыць.

Я вітаю сённяшняе маладое пакаленне за тое, што яно ўмее цаніць заваёвы бацькоў, за тое, што яно ўжо зрабіла, і яшчэ больш за тое, што зробіць у будучым.

Інтэрв'ю запісала В. НЯУЗОРАВА.

У Гомельскай абласной бібліятэцы імя Леніна захоўваецца кніжны фонд князя Паскевіча. Тут рукапісы на мовах народаў Усходу, мастацкая літаратура на рускай, польскай, французскай, англійскай, персідскай мовах, а таксама архіў князя Варанцова. Усяго каля 8 тысяч тамоў.

НА ЗДЫМКУ: загадчык аддзела кнігазахоўвання Раіса ВАРГАНОВА праглядае кніжны фонд. Унізе — рэдкія выданні.

ЖЫВАЯ ЛЕГЕНДА

У Быцені я нядаўна пачуў дзіўную гісторыю. Расказвалі, як у час Вялікай Айчыннай вайны адзін партызан з раніцы да вечера змагаўся супраць цэлага фашыскага гарнізона і выйшаў пераможцам.

...А справа адбывалася так. Разведчыкі партызанскага атрада імя Чапаева Аляксандр Ятчэня і Антон Лукашыч трымалі шлях на станцыю Лясную. Ім трэба было сустрэцца з сувязным, перадаць яму пакет ад камандавання. Начальнік штаба папярэдзіў, што дакумент асабліва важны, пры небяспецы яго неабходна адразу ж знішчыць.

Вечарэла, калі двое верхавых вырашылі спыніцца ў Пагор'і на начлег, а раніцай працягнуць шлях, каб да Лясной дабрацца к зыходу наступнага дня.

Разведчыкам не спалася. Непакойла прадчуванне небяспекі. Выкурылі па цыгарцы.

— Антон, давай перабярэмся ў Наліўкі, — прапанаваў Ятчэня.

Хутка дайшлі да паселішча ў двух кіламетрах ад Пагор'я. На святанні, калі накіроўваліся за коньмі, сустрэлі старэнькую бабулю. Яна паведаміла партызанам, што на могілках сядзяць узброеныя паліцэйскія і немцы.

Разведчыкі не паспелі нават абмяняцца думкамі, як пачуўся конскі топат. У дзесяці метрах спыніліся пяцёра верхавых.

— Здавайцеся! — крыкнуў разведчыкам камандант быценьскай паліцыі Дудар.

Ворагі чакалі, закрыўшы дарогу да хвойніка.

— Дайце падумаць! — крыкнуў Ятчэня.

— Думаць не думаць, усё роўна канец.

Што рабіць? У адным разведчыкі не сумняваліся — жывымі яны не здадуцца.

З крыкам «Ура!» яны кінуліся на ворагаў. Першымі ж кулямі паранілі аднаго з немцаў, астатнія разбегліся.

Дабраўшыся да ляска, партызаны пачалі акупавання. А немцы і паліцаі, ад якіх так нечакана ўцякла здабыча, адкрылі шалёны агонь з двух кулямэтаў, аўтаматаў, вінтовак.

Антон Лукашыч загінуў у пачатку бою. Захапіўшы яго карабін і боепрыпасы, Ятчэня ўглыбіўся ў хвойнік. Акапаўся на новым месцы. Ворагі чамусьці спынілі страляніну. Мабыць, раіліся, як без страт захапіць партызана. Калі яны пачалі падыходзіць бліжэй, Ятчэня адкрыў агонь.

Чатыры атакі адбіў ён у гэты дзень. Чатыры разы ворагі гналі наперад мірных жыхароў, каб тым падбіраць трупы і недабітых карнікаў. Яны прымуслі сцягн падвезці дровы, распалілі вогнішчы, каб ад іх заняўся лясок. Але дрэвы, якія некалькі дзён назад змачылі дажджы, не загараліся.

У другой палавіне дня настаў момант, калі ў Ятчэні скончыліся боепрыпасы. У руцэ застаўся пісталет, а ў ім сем патронаў. Тады адважны разведчык прабраўся да забітага паліцая, забраў у яго штук семдзесят патронаў і яшчэ шэсць абоймаў. Калі з варажага боку зноў застракаталі кулямёты, Ятчэня ўжо схаваўся ў сваім акопе. Ён быў гатовы працягнуць бой.

Дванаццаць гадзін запар цэлы гарнізон ворага без поспеху штурмаваў пазіцыю, якія абараняў адзін Аляксандр Ятчэня. Вечарам яму на дапамогу прыйшлі сябры-партызаны.

Пройдзе час, але на-ранейшаму будучы людзі памятаць аб гераічным подзвігу А. Ятчэні. Вышэй узнагароды, чым гэтая, няма ў народзе. Зараз Аляксандр Ятчэня жыве і працуе ў саўгасе «Быценьскі» Івацэвіцкага раёна.

Я. МАГІЛЯНЧЫК.

КНИГІ ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

Выдавецтва «Навука і тэхніка» Акадэміі навук БССР — адно са старэйшых у рэспубліцы. Яно разам з навукова-даследчымі ўстановамі расце і развіваецца, штогод павялічвае выпуск навуковых кніг і перыядычных выданняў.

У Акадэміі навук БССР у сучасны момант 19 навукова-даследчых інстытутаў, 9 самастойных аддзелаў, сектараў і лабараторый. Інстытуты і іншыя навуковыя ўстановы ўтвараюць 5 аддзяленняў: грамадскіх, біялагічных, фізіка-матэматычных, хімічных і фізіка-тэхнічных навук.

Штогадовы выдавецкі план выпуску літаратуры вызначаецца накіраванымі навуковымі даследаваннямі Акадэміі навук, а таксама іншых навукова-даследчых інстытутаў і лабараторый Беларускай ССР. Планам прадугледжваецца выпуск літаратуры па гісторыі, філасофіі, эканоміцы, мове, літаратуры, біялогіі, фізіцы, матэматыцы, тэхніцы, хіміі і г.д.

У 1967 і 1968 гадах «Навука і тэхніка» выпусціла такія фундаментальныя выданні, як «Перамога Савецкай улады ў Беларусі», «Эканоміка Савецкай Беларусі», «Гісторыя Мінска», «У. І. Ленін у беларускай народнай творчасці», «Органы дзяржаўнага кіравання БССР», «БССР у барацьбе за мір і супрацоўніцтва паміж народамі», а таксама значную колькасць кніг, якія разглядаюць актуальныя праблемы эканомікі, геалогіі, фізікі, матэматыкі і іншыя.

Напярэдадні юбілею рэспублікі выйшла ў свет калектыўная праца «Навука БССР за 50 год». У напісанні яе прымалі ўдзел буйнейшыя вучоныя рэспублікі акадэмікі АН БССР: В. Купрэвіч, П. Глебка, Н. Несяровіч, І. Булыгін, А. Лыкаў, У. Севярдзенка і іншыя. Гісторыя развіцця даследаванняў у розных напрамках, важнейшыя вынікі навуковай дзейнасці ў рэспубліцы падрабязна

асветлены ў гэтым зборніку. У мінулым годзе выдавецтва выпусціла 129 назваў кніг. Акрамя гэтага, «Навука і тэхніка» выдае «Інжынерна-фізічны часопіс» саюзнага значэння, у якім публікуюцца вынікі тэарэтычных і эксперыментальных фізічных даследаванняў, «Часопіс прыкладной спектраскапіі» і часопіс «Дыферэнцыяльныя ўраўненні», «Даклады АН БССР», сем серый «Вестак АН БССР».

Вялікі і разнастайны па тэматыцы план выпуску навуковай літаратуры складзены на 1969 год. Сёлета чытач атрымае такія навуковыя працы і манаграфіі, як «З гісторыі фарміравання пралетарыяту Беларусі», «Нарысы гісторыі беларускай нацыі», «Структура савецкай інтэлігенцыі» (на матэрыялах БССР), «Гістэралагічныя праблемы фармалізацыі», «Асоба, свабода, права», «Адказнасць дзяржавы за агрэсію», «Насельніцтва БССР. Сацыяльна-дэмаграфічны нарыс», «Тэхнічны прагрэс і пытанні эканомікі», «Нарысы развіцця фінансаў і крэдытаў БССР», «Эканоміка харчовай прамысловасці Беларусі», «Эканоміка трыкутаннай прамысловасці Беларусі» і інш.

Значнае месца ў плане 1969 года займаюць даследаванні па беларускай літаратуры, мове і мастацтву рэспублікі. Выйдуць у свет другая частка «Беларускай антрапаніміі», «Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі», «Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967)», «Меладыйныя асновы беларускай народнай музыкі». У кнізе «Манументальныя летаніс эпохі» прасочваецца, як за гады Савецкай улады склалася школа беларускай скульптуры.

Першае навуковае даследаванне шляхоў дэкарацыйнага мастацтва музычнага тэатра Беларусі будзе прадстаўлена ў кнізе «Дэкарацыйнае мастацтва музычнага тэатра БССР».

Кніга «Выяўленчае мастацтва Беларусі дакастрычніцкага перыяду» — таксама першая навуковая праца, у якой побач з тэарэтычным асяцяленнем пытання змешчаны багачэйшы фактычны матэрыял.

Выйдзе ў свет другі том «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры», які ахоплівае перыяд XIX — пачатак XX ст. У кнізе асяцяляюцца шляхі развіцця нацыянальнай літаратуры, нараджэння і капчатковай перамогі ў ёй рэалізму. Тут даюцца агульная характарыстыка асноўных этапаў развіцця новай беларускай літаратуры і манаграфічныя раздзелы аб творчасці асобных пісьменнікаў — В. Дуліна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Цёткі, Я. Купалы, Я. Коласа, Ш. Ядвігіна, М. Багдановіча, З. Бядулі і іншых.

Аб жыцці і дзейнасці народнага паэта Я. Купалы раскажа кніга групы аўтараў «Пісьняр народных дум». У кнізе «Фальклорныя матывы ў драматургіі Я. Купалы» даследуюцца яго драматургічныя творы: пазмы «Адвечная песня», «Сон на кургане», «На папасе» і п'есы «Раскіданае гняздо», «Паўлінка», «Прымакі».

Фаналагічнай сістэме беларускай літаратурнай мовы прысвечана манаграфія А. Падлужнага, а народнай сінаніміцы — кніга Г. Юрчанкі.

Больш трыццаці кніг выускаецца ў 1969 годзе па біялогіі, вялікая колькасць — па фізіцы, матэматыцы, геалогіі, хіміі, тэхніцы і будаўніцтву.

Інстытут цепла- і масаабмену АН БССР выдае зборнікі матэрыялаў эксперыментальных даследаванняў, выкананых у лабараторыі дысперсных сістэм і ў лабараторыі цеплафізікі.

Прыемна тое, што кнігі беларускіх вучоных, выдадзеныя «Навукай і тэхнікай», карыстаюцца шырокай папулярнасцю не толькі ў СССР, але і далёка за яго межамі. Многія

манаграфіі, навуковыя працы беларускіх вучоных і навукова-даследчых устаноў перавадаюцца ў ЗША, Японіі, Аўстрыі, Венгрыі, Балгарыі, Польшчы і іншых дзяржавах.

На нашы часопісы і «Весткі АН БССР» ёсць вялікая колькасць зарубежных падпісчыкаў. Толькі «Інжынерна-фізічны часопіс» у 1968 годзе распаўсюджваўся ў 35 краінах свету. Гэты часопіс, а таксама «Часопіс прыкладной спектраскапіі» і «Дыферэнцыяльныя ўраўненні» пераводзяцца на англійскую мову і перавыдаюцца фірмай «Фарадэй прэс» у Нью-Йорку. Спадзяёмся, што кнігі выдавецтва знойдуць чытачоў і сярод нашых суайчыннікаў. Выдавецтва «Навука і тэхніка» існуе больш сарака год. За гэты тэрмін яно многа зрабіла па выпуску прац беларускіх вучоных. Аб'ём работы з году ў год будзе павялічвацца, паколькі беларуская навука яшчэ раз расце і развіваецца, а таму і памнажаецца актыўнасць нашых аўтараў — беларускіх вучоных.

Ф. САВІЦКІ,
дырэктар выдавецтва
«Навука і тэхніка».

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА
ВЯРХОУНАГА САВЕТА БССР
АБ УЗНАГАРОДЖАННІ
АКАДЭМІІ НАВУК
БЕЛАРУСКАЙ ССР
ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ
ВЯРХОУНАГА САВЕТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР

За заслугі ў развіцці навукі і тэхнікі, у падрыхтоўцы навуковых кадраў і ў сувязі з 40-годдзем з дня заснавання ўзнагародзіць Акадэмію навук Беларускай ССР Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
С. ПРЫТЫЦКІ,
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Д. ЛУКАШЭВІЧ.

7 студзеня 1969 года,
гор. Мінск.

Гэтыя юнакі і дзяўчаты [зверху ўніз] — Браніслаў КРУШ, Алег САЛАУЕУ, Людміла ЯГОРАВА, Варвара ТАТАРЭНКА, Яўген ЛОСЕУ і Уладзімір СІЧКАР — складаюць адзін дружны самадзейны калектыў Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ВЫКАПНІ
ВЫКАПНІ
КАШ
ШІ
ВЫКАПНІ
ВЫКАПНІ
ВЫКАПНІ

Чаго толькі няма ў нетрах нашай зямлі-матушцы! Адно і чуеш: маманта адкапалі, пудовы кавалек золата знайшлі або самыя-самыя старажытныя нажніцы, якімі дагістарычныя цырульнікі апрацоўвалі галовы першабытных кліентаў.

Апошняя сенсацыя — выкапнёвае віно, што знайшлі ў нас на Гомельшчыне. Капаў чалавек яму пад фундамент новай хаты, а выкапаў аж шэсцьдзесят бутэлек французскага віна! Мяркуюць, быццам яго інтэнданты самога Напалеона так захавалі, што, бачыце, людзі выпадкова толькі праз паўтара стагоддзя знайшлі.

Пакуль віно тое даставалі ды дэгустацыю праводзілі, недзе ў Сібіры геологі натрапілі на рэшткі старажытнага лесу. Самы выдатны экспанат, што адкрыла экспедыцыя, быў пень. Вышыня яго, як пісалі газеты, каля аднаго метра, а вага — больш дзвухсот кілаграмаў. Стары пень, якому спецыялісты далі не менш 60 мільёнаў год, яшчэ моцна сядзеў у зямлі. І так амаль кожны дзень — абавязкова якая-небудзь знаходка.

Калі падыходзіць да праблемы выкапняў з пункту гледжання строга навуковага, дык усе вышэй пазначаныя экспемпляры можна аднесці да выкапняў карысных. І віно (хто б спрачаўся!), і нават пень. Відаць, яго ўсё-такі выкапалі з дапамогай сучаснай тэхнікі і адвезлі куды-небудзь у му-

зей. Хай людзі дзіваюцца і пашыраюць свой круггляд.

Што праўда, то праўда: чым глыбей у зямлю, тым больш цікавага і карыснага для чалавека. Але скажу вам шчыра, і на зямлі яшчэ такія пнянькі водзяцца, што проста дзіва бяра. Сустрэкаюцца яны, як кажучы людзі вучоныя, у пэўных пластах грамадства. Іх не шукаюць, не наладжваюць разведвальных экспедыцый. Няма ў гэтым патрэбы: выкапнёвы *hotto sapiens* сам выходзіць на паверхню грамадска-сацыяльнага жыцця. Праўда, ад гэтага яго карыснасць усё роўна вышэй нуля не ўзнімаецца.

Водзяцца яны, аднак, не ўсюды, таму і набіваюць сабе цану. Шчыра прызнаюся, не чуў і не чытаў, каб у нас, на цаліне ці то ў Беларусі, на Палессі, трапляліся падобныя экспемпляры. Затое ў «воль-

ным свеце» калекцыянерам гістарычных рэдкасцей здорава-такі шанце. Як сцвярджаюць людзі дасведчаныя, там сустрэкаюцца перспектыўныя залежы дапапоўных істот.

Навукай абгрунтавана і дэказана, што падобныя істоты апынуліся на спрыяльнай глебе Захаду пасля рэвалюцыйных катаклізмаў на Усходзе, у прыватнасці — у Беларусі. Характэрная акалічнасць: усе яны згубілі пачуццё часу і разважнасці, затое фанабэры — хоць адбаўляй.

Вось вам канкрэтны прыклад. Ва ўсім свеце ведаюць, што ёсць такая дзяржава — Савецкая Беларусь, якой кіруюць самі рабочыя і сяляне, якая займае пачаснае месца між іншымі народамі. А людзі, якія акамянелі ў сваёй «нацыянальнай свядомасці», з упартасцю стойкаў чапляюцца за старое: Савецкая Беларусь — гэта прапаганда Крамля, не было і няма самастойнай Савецкай Беларусі, ёсць Беларусь, «паняволеная» бальшавікамі. Для іх не было і няма БССР, ёсць толькі БНР. Генеральны сакратар ААН віншуе Беларусь з юбілеем, а яны наперакор усім не заўважаюць свята дзевяцімільённага беларускага народа і дэманстраўна адзначаюць «угодкі» так званай Беларускай народнай рэспублікі.

«Угодкі», вядома, былі ўбогія: прачыталі сякі-такі даклад на сходцы ды выпусцілі сотню юбілейных канверцікаў. На большае, кажучы, сярэбранікаў не хапіла. А канверцікі выйшлі адмысловыя. Папера добрая. Астатняе так сабе. Як звычайна, «пагоня», тая самая, што красавалася на беларускіх газетах, якія выходзілі ў Мінску ў час гітлераўскай акупацыі і апавялі долбесныя «перамогі» вялікай Германіі. Ну, і зразумела, тэксцік. Вось ён, чорным па беламу: «1918—

1968. 50-т год з дня праклявання незалежнасці БНР». На англійскай мове.

У такіх канверціках час ад часу дасылае свае «зацемкі» спадар А. Сапезка са Злучаных Штатаў Амерыкі. Калі не памыляюся, адзін са стаўпоў БНР, гэтай ружовай мары закарэлага нацыяналіста. Адкрыеш канверцік, а адтуль пацягне такой струхлеласцю думак, мізэрнасцю пачуццяў, што проста шкада становіцца паперы, якая, вядома, усё сцерпіць.

Лягчэй клінапіс расшыфраваць, чым разабрацца ў допісах А. Сапезкі. Замест «дзвіз» у яго «гасло»; плыве ён не на параходзе, а на «лараплаве» і немаведама куды, а катастрофа, якая можа напаткаць карабель з такім капітанам, які глядзіць не наперад, а назад, па-ягонаму — «заглада». Зрэшты, не буду раскрываць усіх «таямніц» мовы шчырага беларуса А. Сапезкі, хай чытач сам зоймецца перакладам. Замест красворда ў вольны час.

Аўтар лістоў, які хаваецца пад прозвішчам А. Сапезкі, верыць толькі ўласным уяўленням аб нашай рэчаіснасці. Тут яго не зварухнеш з месца, як той выкапнёвы пень. І тэхніка ніякая не дапаможа.

Давялося А. Сапезку праціснуцца на «ЭКСП-67» у савецкі павільён. Паглядзеў ён на нашы станкі ды машыны, паслухаў дзяўчат і хлопцаў, што так хораша пяюць па-беларуску, і, кажучы яго ўласнымі словамі, «захварэў на змысли». (Што гэта за хвароба, я не зразумею, але, напэўна, нешта сур'ёзнае). Як жа гэта так: спадара А. Сапезкі на Беларусі няма, адтуль яго, даруй-

ЛЕНИН І БЕЛАРУСЬ

Гэту глыбокую па сваёму значэнню і важную па зместу тэму ўжо многа год з настойлівасцю распрацоўваюць і ўзбагачаюць новымі матэрыяламі гісторыкі-даследчыкі.

Матэрыялы на тэму «Ленін і Беларусь» сабраны ў Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР, у Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Леніна, у бібліятэцы імя Горкага.

Некалькі год назад Мінская бібліятэка імя Горкага падрыхтавала альбом «Ленін і Беларусь», які мае вялікую навуковую і гістарычную цікавасць.

Вядома, што Уладзімір Ільіч у многіх сваіх працах неаднаразова ўпамінае Беларусь, спасылкаецца на розныя статыстычныя даныя аб Беларусі, на дзейнасць Палескага і Паўночна-заходняга камітэтаў РСДРП. Ён дае ацэнку выступленням «правых сялян» Віцебскай і Мінскай губерняў у II Дзяржаўнай думе па аграрнаму пытанню. У артыкуле «На прамую дарогу» піша аб становішчы адносін рабочых Мінска да ўтварэння нелегальных саюзаў.

Уладзімір Ільіч паведамляе аб беларускіх дэпутатах у III і IV думах, спасылкаецца на даныя аб групавых рабочых зборках сродкаў на газету «Правда» ў пачатку 1912 года ў Гомелі.

У адной са сваіх работ Ул. І. Ленін прыводзіць працэнт складу насельніцтва беларусаў у Расіі, піша аб прыгнёце польскім памешчыкам беларускага «хлопа».

Дэмабілізаваны пасля ранення на Усходнім фронце чырвоны камандзір напісаў Ільічу з Магілёва аб сваім становішчы і прасіў дапамагчы яму. Уладзімір Ільіч, як заўсёды, знайшоў час, каб разгледзець гэта пісьмо, і запатрабаваў прыняць па ім неабходныя меры.

З Палесся Ільічу паведамляюць аб атрадах паўстанцаў пад Пінскам. Ленін радуе гэта баявое паведамленне, і ён тут жа аддае распараджэнне выдаць мужным байцам абмундаванне. Гэта быў такі цяжкі для краіны час, калі выдача салдацкага шынля ці звычайнага ваеннага касцюма лічылася дастойнай узнагародай.

У сувязі з пагрозай ваенных дзеянняў на заходніх землях маладой Саветскай рэспублікі, а затым і вайной з беларускамі Уладзімір Ільіч узмацніў увагу да Беларусі, да яе запатрабаванняў.

Ён праўляе клопаты аб ваенных для арганізацыі рабочых батальёнаў у Мінску (у маі 1919 года), пытаецца аб мерах садзейнічання Заходняму фронту, просіць дапамагчы яму зброяй, кляпоціцца аб забеспячэнні рэ-

чавых складаў Смаленска, Гомеля і Віцебска, аб дастаўцы хлеба на Заходні фронт.

Цікавая тэлеграма Ул. І. Леніна старшыні Рудзенскага выканкома (копія Магілёўскаму губвыканкаму) ад 26 лютага 1919 года, у якой Ільіч выказаў згоду на прыём прадстаўнікоў мясцовых работнікаў для гутаркі па пытанню арганізацыі ў Мікулінскай воласці цэнтральнага рабочага кааператыва.

Сваім бліжэйшым памочнікам па Савету Народных Камісараў Н. Гарбунову і В. Смальянінаву ў верасні 1921 года ён піша аб неабходнасці запатрабаваць справаздачу з Беларусі для выкарыстання гандлёвага вопыту беларусаў на ўсяму Цэнтралізацыю РСФСР.

Ёсць серыя тэлеграм Леніна Віцебскаму губпрадкомму, старшыні Савета Народных Камісараў Беларусі, Мінскаму губвыканкаму і іншым кіруючым саветскім арганізацыям па розных гаспадарчых пытаннях.

У снежні 1921 года Ільіч звярнуўся да мінчан: «...неадкладна развіць выключную энергію ўсім лясным арганізацыям па выкананню задання на ўзмацненне вывазкі дроў і лесаматэрыялаў».

Сотні, тысячы пісьмаў атрымаў у тыя незабыўныя гады Уладзімір Ільіч Ленін з Беларусі. Частка гэтых хваляючых, праніклівых пісьмаў апублікавана ў зборніках, частка экспануецца ў розных музеях Масквы і Мінска. Атрымаў Ільіч і падарункі з Беларусі ад таленавітых народных умельцаў.

У сэрцах працоўных рэспублікі — вечная, нягасная любоў да роднага Ільіча, нашага геніяльнага настаўніка, стваральніка Беларускай Саветскай дзяржавы.

Я. САДОУСКІ.

Гомельскі палац культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна — старэйшы ў рэспубліцы. У розных гуртках і калектывах самадзейнасці тут займаюцца сотні рабочых і служачых горада. Артысты палаца культуры вядомы далёка за межамі Гомельшчыны. Ім апладзіравалі жыхары Масквы, Мінска, Брэста, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Гомельскія артысты — нязменныя ўдзельнікі многіх рэспубліканскіх і саюзных аглядаў народных талентаў. За высокія творчыя поспехі тром калектывам — ансамблям песні і танца, тэатральнай групе і аркестру народных інструментаў прысвоена званне народных. НА ЗДЫМКАХ: артысты народнага ансамбля песні і танца.

Фота Ч. МЕЗІНА.

це, вытурылі, а Беларусь жыве. Мае во якаю тэхніку, хлеб родзіць на калгасных нівах, моладзь вучыцца ў школах. Не, гэтага нельга дапусціць! І спадар аб'яўляе, што беларускага нічога на выстаўцы не было, «акрамя кніжак і прэсы, асабліва прапаганднае».

Ён дэманстравана адварнуўся ад стэнда з беларускімі кніжкамі, каб усе бачылі яго непакісную сабскую пазіцыю, а потым, азірнуўшыся, каб ніхто не заўважыў, сцібрыў брашуру «Саветская Беларусь» ды яшчэ пару кніжак. Прачытаў іх крадком і зусім страціў сон і спакой.

Га! Пішаце пра самастойнасць Беларусі. А дзе ж яна? Грашовых знакаў з адбіткам «пагоні» няма! Няма! Арміі, ну, хоць нахштат фарміраванняў БКА, што былі пры гітлераўцах, няма! Таксама няма! Пішаце, што Беларусь гандлюе з дзесяткамі замежных краін. Бражня! Хлусня! Ашуканства! Чым жа яна можа гандляваць, калі на Беларусі, акрамя баравікоў ды сыравяжак, нічога не знойдзеш. Дык баравікі і сыравяжкі — гэта не заслуга бальшавікоў. Грыбы самі растуць, толькі б дожджык паліваў. Беларусь пасылае за межы сваіх спецыялістаў, вучоных? Маніце! Адкуль ім там быць, калі спадар А. Сапежка камандзіравак не падпісваў. Беларусь мае свой урад! Які ж гэта ўрад, калі яго не «качольвае» А. Сапежка. І што гэта за самастойнасць БССР, калі яе дзяржаўныя кіраўнікі не накіравалі Маскве аніводнай ноты пратэсту, за пяцьдзесят год Саветскай улады не аб'явілі Расіі нават самай малюсенькай вайны? Прычына? О, іх у А. Сапежкі не адна.

Самая вялікая крыўда, якую прычыніла яму Масква, — гэта «наш слаўны назоў Вялікае

княства літоўскае Расія падарвала жамайцам-аўкштоўтам, гэта — нечуваны здзек над зняволеным беларускім народам...» Хіба не прычына, каб узяць гэтае пытанне, напрыклад, у ААН? Толькі папярэдне хацелася б высветліць дзве акалічнасці: чаму шчыраму беларусу А. Сапежку касткай у горле стаіць слова «Беларусь» і што выйграла Масква ад таго, што «падаравала» Літвае яе сапраўднае імя?

Мае спадар А. Сапежка і сур'езныя тэрытарыяльныя прэтэнзіі да Расіі: «Чырвоны шавінізм Масквы ў сваім праненні пазбавіў беларускі народ ягоныя адвечныя зямельныя абшары, аддаючы Беларосточчыну Польшчы, Віленшчыну жмудзінам-аўкштоўцам, Дзвіншчыну латышам, а Смаленшчыну і частку Віцебшчыны прысябчыла Масква сабе». Даказваць спадару гістарычную праўду — тое самае, што біцца галавою аб сцяну. А апетыт у яго на дзіва зайздросны, як у тых рэйнскіх ці баварскіх фельдфебеляў і недабітых генералаў. Да гэтага часу толькі Заходняя Германія патрабавала перагляду граніц дзяржаў у Еўропе. Цяпер у Бона знайшоўся моцны саюзнік.

Між іншым, вы ўлавілі, наколькі падобная манера выражэння ў А. Сапежкі і ў Адольфа фон Тадэна? З якім смакам ён пагардліва цэдзіць: жмудзіны — аўкш-тоў-ты, акурат які Адольф II вымаўляе словы «Польшча» ці «Чэхія».

З неанацыстам фон Тадэнам бевурнаца А. Сапежку, відаць, яднае многае. Гэтаму змагару за нацыянальную справу беларусаў не шкада тых двух мільёнаў дзвюхсот тысяч яго суродзічаў, што загінулі ў барацьбе за свабоду і незалежнасць Бацькаўшчыны ў змаганні з гітлераўскім фашызмам. Яму галава баліць

пра іншае: «...яшчэ адна хлусня, быццам немцы забралі на Беларусі 2 мільёны рагатае жывёлы пад час вайны, гэта ў пяць разоў перабольшаны лік... Усходняя Беларусь была калгасная, дзе ў тыя гады гаспадарка апынулася на нізкім узроўні, які быў 100—150 год назад, а ў Заходняй Беларусі з прыходам Саветаў адразу пачалася разна жывёлы...»

Бачыце, якая несправядлівасць! Як пакрыўдзілі яго былых хлебдаўцаў. Аддзячышы за хлеб старым гаспадарам, А. Сапежка кідаецца бараніць новых. Падумайце толькі, людзі добрыя, — саветскія газеты адважваюцца крытыкаваць амерыканскі лад жыцця: «...Гэтка падзяка Амерыцы, што яна, ратуючы расейскі камунізм ад поўнае загідаў, пазычыла 185 парашаў і давелла Саўдэлі рознага ваеннага ўстаткавання і ўмяны, абутку і вопраткі амаль на 12 мільярдў долараў».

Калі б спадар А. Сапежка быў (карыстаючыся яго лексікай) «сэнна пры сваім розуме», то не вымяраў бы ахвяры другой сусветнай вайны «амерыканскае свіноў кішонкаю». Можна, прыгадаў бы Сталінград, Брэсцкую крэпасць, баі пад Магілёвам і Масквой, 20 мільёнаў саветскіх грамадзян, якія цаною свайго жыцця ўрававалі народы Еўропы ад фашысцкай пошасці. Але, па-першае, такія ўспаміны, бадай, не вельмі прыемныя нашаму спадару, а, па-другое, навошта патрабаваць ад чалавека таго, чаго ён не мае.

Чэрпаючы з бруднага цабарка, А. Сапежка не шкадуе чорных фарбаў, каб намалюваць сэннашэнае становішча «пана-вольных беларусаў». Ён упэўнены, што беларусы даўно вымерлі б ад голаду, каб не пасылкі з Амерыкі. Тым толькі мы і трымаем, бо над рабочым і калгаснікам стаіць міліцыянер з пісталетам (як даў-

ней ціваў у фальварку А. Сапежкі) і ўвесь плён іх працы забірае для камуністаў: «вы маеце працаваць, а мы, камуністы, — спажываць».

Вось ужо «на працягу 50 год камуністы мардуюць народы Саветскага Саюза, якія захапілі агнём і мечам». І няма ў нас ніякай радасці ў жыцці, бо як задумаеш крок ступіць, ішы заяву ў Маскву і чкавай рэзалюцыі, дазваляць табе ці не. А як жа! Вы думаеце, я пішу гэтыя радкі без «дазволу Крамля»? Які вы наўны, чытач. А вось спадар А. Сапежку на мякіне не правядзеш. Ён ведае, што нам «няма патрэбы разважаць, думаць, яму (мне, любому саветскаму чалавеку — В. М.) даючы загад, і ён яго выконвае». А вы гаворыце...

Адно магу вам сказаць па сакрэту: не доўга засталася чакаць. Так, такі Пра гэта сам спадар А. Сапежка напісаў: «Ідзе ізабуленне для народаў расейскае тыраніі... Гэты дзень ужо не за гарамі, ён хутка прыйдзе». Не ўцямілі? Яно і праўда, што наш спадар не растлумачыў, якім чынам збіраецца ратаваць нас ад саміх сябе. Але мне здаецца, што гэта даволі ясна раскрыў другі прадстаўнік выкапнёвых істот, які таксама пажадаў застацца невядомым.

Спадар Ікс узваліў на свае плечы, як кажучы, непасільную культуртэгерскую ношу. У той дзень, які ўжо не за гарамі, ён збіраецца прыйсці да нас на Беларусь з культурна-асветніцкай місіяй. Як будзе працякаць дзейнасць новага звабцяцеля, можаце меркаваць са слоў самога спадара Ікс. (Захоўваю арыгінал).

«Прыдот час што будемо вешаті вас как собак как прыдём».

Гэта — сутнасць праграмы дзеянняў выкапнёвага вылюдка. Каб мы змаглі ўявіць сабе

ўсё больш наглядна, ён даслаў некалькі фотаздымкаў, выразаных з саветскіх газет. У людзей выкалаты вочы, а вобод шы недвухсэнсавая намалёваная пятля. Да гэтай дапагопнай істоты няма розніцы, хто на здымку, юная дзяўчынка-школьніца ці сівы дзядуля, рабочы, які схіліўся над станком, ці трактарыст, што сее ў полі, наш касманэўт, перад якім здымаюць капелюшы ва ўсім свеце, ці стары партызан. Для яго ўсе мы — «чырвоныя сабакі».

Спадар Ікс, як і спадар А. Сапежка, жыве між нармальных людзей, ходзіць па гэтай самай зямлі і, магчыма, карыстаецца рэпутацыяй добрага сем'яніна. І ўсё-такі яны бязца людзей. Таму адзін зусім не падае свайго прозвішча, а другі прыкрыўся чужым імем. Абодвы жывуць у Злучаных Штатах Амерыкі, мяркуючы па паштовых штэмпелях, але ніводзін не напісаў на канверце свайго адрасу.

Выкапні, розум якіх памутнеў ад бяссільнага злосці да ўсяго саветскага, бадзюцца ў чалавечым грамадстве. У сваіх заячых душэ яны выношваюць страшэнныя планы помсты народу, які зрокся сваіх блудных сыноў. Яны амаль здзічэлі, забылі родную мову. Адзіны сэнс іх існавання — нянавісць, чорная нікчэмная зайздросць. Часам яны збіраюцца разам і называюць свае зборышчы гучнымі словамі «кангрэс», «зезд». Ім так хочацца гуляць у салідную палітычную арганізацыю, з якой лічацца там...

Збіраецца іх мала, але зтвое гавораць на такіх «кангрэсах» шмат. Пра «здушэнне беларускай культуры», пра «цяжкае палажэнне беларускага народа», і прымаюць аршыніныя рэзалюцыі. У абарону беларускай мовы і культуры. На благой англійскай мове.

В. МАЦКЕВІЧ.

На галоў- най ву- ліцы

У час дэкады рускай літаратуры ў Беларусі ўдзельнік пісьменніцкай дэлегацыі вядомы рускі паэт Міхаіл Святлоў, ідучы па нашай сталіцы, слухна заўважыў:

— Ваша літаратура ўся на галоўнай вуліцы. Вакол Ленінскага праспекта — утульныя вуліцы і завулькі з мілымі імямі слаўных пісьменнікаў — Янкі Купалы і Якуба Коласа, Змітрака Бядулі і Кузьмы Чорнага...

На месцах, дзе жылі выдатныя пісьменнікі нашай сучаснасці Янка Купала і Якуб Колас, заснаваны літаратурна-мемарыяльныя музеі.

...Кастрычніцкая вуліца. У дваццатых гадах, калі на ёй пасяліўся Іван Дамінікавіч, тут былі драўляныя будынкі. Купалава хата патанала ў зеляніне. У ёй, як казалі людзі, быў другі пісьменніцкі клуб. Амаць такі ж, як на Савецкай...

Размешчаны ў спецыяльна пабудаваным трохпавярховым доме Літаратурны музей Янкі Купалы (на тым месцы, дзе была яго кватэра), таксама можна назваць філіялам сучаснага дома літаратара.

Паходзяць па купалаўскаму парку пісьменнікі, пагавораць, паспрачаюцца ды і зойдуць у Купалаў дом-музей: што там з'явілася новага? Адны ўспамінаюць мінулае, другія, малядзейшыя, знаёмяцца па экспазіцыі музея са складаным і нялёгкім творчым і жыццёвым шляхам народнага паэта. У Вільні і Пецярбургу Янка Купала зблізіўся з рэвалюцыйным асяродкам рабочага класа і інтэлігенцыі. Ён шчыльна быў звязаны з перадавымі літаратурнымі коламі Расіі і Украіны, Літвы і Латвіі, Польшчы і Чэхаславакіі. Яго творы атрымалі шырокае прызнанне, яны перакладзены на 60 моваў свету. Купала ўплы-

ваў на развіццё нацыянальнай музыкі, на яго вершы напісана шмат песень. Ён сказаў новае слова ў драматургіі. Паэзія Купалы мела ўплыў на развіццё выяўленчага мастацтва. Аб усім гэтым расказваюць дакументы, рукапісы, кнігі, фатаграфіі, карціны, малюнкi, лісты, газеты, часопісы.

У сценах купалаўскага музея вядзецца вялікая збіральных, навукова-даследчая, папулярызатарская работа. Фондавымі матэрыяламі мы змаглі забяспечыць не толькі экспазіцыю музея ў Мінску, але і ў яго філіялах у Вязніцы, на радзіме паэта, і ў Ляўках, дзе да вайны знаходзілася Купалава дача. Дзякуючы фотаматэрыялам, кнігам і музейнай літаратуры мы дапамаглі стварэнню шматлікіх куткоў і народных музеяў у клубах, інтэрнатах, школах, інстытутах нашай рэспублікі.

У музеі сабрана багачэйшая калекцыя Купалавых кніг на розных мовах свету, купалазнаўчая і музейная літаратура, якая карыстаецца вялікай папулярнасцю ў нашых наведвальнікаў.

Калі мы паедзем далей па Ленінскім праспекце за Коласаву плошчу, сойдзем з тралейбуса ля Акадэміі навук БССР і павернем направа, дык якраз трапім у дом пад сосны, дзе зусім яшчэ нядаўна жыў другі патрыярх нашай літаратуры — акадэмік, народны паэт, дэпутат рэспубліканскага парламента Якуб Колас. Вось і сад, пасаджаны паэтам. Пад вокнамі ён сееў жыта разам з ячмянём, правяраў нейкі старадаўні спосаб вырошчвання збажыны. Ды што казаць, любіў, каб каля яго дома было, як у полі. Мо гэта яму нагадвала роднае Прыпяццё, якое ў апошнія гады жыцця, у сувязі з хваробай, ён не мог ужо адведаць.

Тут ён сустракаўся са сваімі сябрамі. Тут ён закончыў свой раман «На ростанях» — эпопею аб беларускім народзе, яго рэвалюцыйным мінулым і станаўленні нацыянальнай інтэлігенцыі. Тут жа ён рэдагаваў руска-беларускі слоўнік разам з К. Крапівой і П. Глебкам.

У музеі Якуба Коласа, які змяшчаецца ў доме, дзе жыў і працаваў паэт, мы знаёмімся з яго літаратурнай, педагогічнай, рэвалюцыйнай і грамадскай дзейнасцю. У гэтым доме захоўваецца багачэйшая калекцыя коласавых рукапісаў, па якіх можна аднавіць гісторыю напісання твораў, працэс іх рэдагавання, іх стылістычную апрацоўку.

Выключную цікавасць у наведвальнікаў выклікае кабінет пісьменніка. Тут усё засталася, як было. І неадзіны ліст, і гадзіннік, які спынілі на тым часе, калі не стала пісьменніка, і неадзіныя кнігі, і спіны ляжка са звычайнай коўдрай, яго адзенне, у якім ён любіў ездзіць у лес. Так і здаецца, што вось-вось мы пацуюем крокі кланатлівага і гасціннага гаспадары.

Памятаюць пра Якуба Коласа і на радзіме паэта — у Мікалеўшчыне, дзе адкрыты цыпер філіял музея.

У абодвух літаратурных музеях вядзецца вялікая масава-асветная работа. Арганізуюцца літаратурныя вечары, канцэрты, лекцыі з удзелам пісьменнікаў, роліцаў паэта, артыстаў, музыкантаў, кампазітараў, мастакоў. Яны праводзяцца не толькі ў сценах музея, але і ў школах, рабочых і калгасных клубах, інстытутах, вучылішчах, на радыё і тэлебачанні.

А. ЕСАКОВ,
вучоны сакратар Літаратурнага музея Я. Купалы.

КВЕТКІ

Іх было двое: хлопец і дзяўчына. У дзяўчыны былі зялізныя чорныя вочы і прыгожае імя — Ната. Яны аб нечым гарача спрачаліся, даказвалі адно аднаму.

— Ты зразумей, Жэня, — гаварыла Ната, — патрэбны газэдзікі, толькі газэдзікі.

Хлопец пакорліва змаўкае. Ён ведае, што калі Ната вырашыла падарыць сваёй сяброўцы ў дзень нараджэння газэдзікі, з ёй нельга спрачацца. А дзе іх узяць з'ёмой, ды яшчэ перад святам! Нават тут, у самым вялікім магазіне, яны канчаюцца.

Людзі ў чарзе хвалююцца. У Наты ад нецярпліваасці гараць шчокі. Але ім шанцуе, і ў руках шчаслівай дзяўчыны з'яўляецца акуратны букет чырвоных газэдзік.

Кветкі скончыліся. Чарга пачала разыходзіцца. У гэты момант да прылаўка падыйшлі двое мужчын. Адзін з іх, здазлася, нічога не бачыў вакол сябе, і калі б не яго спадарожнік, ён бы згубіўся ў натоўпе.

Ната ўважліва ўглядаецца ў твар чалавека, быццам хоча зразумець, чаму ён не падобен на астатніх, па-святоточнаму заклапочаных людзей.

— Нам бы кветак, — звяртаецца адзін з увайшоўшых да прадаўшчыцы.

У адказ чуюцца:

— Скончыліся, грамадзяне, кветкі, скончыліся.

Ён апускае галаву, замаўкае, а потым зусім ціхэ, нібы баіцца кагосьці спалохаць, дабаўляе:

— Разумеце, у чалавека гора, сын... памёр.

Ната не адразу разумее сэнс сказанага. Але раптам, нібы маланка, у сэрца б'юць страшэнныя словы:

— Сын, сын памёр...

Хвіліна — і яе чырвоны букетік у руках незнаёмага.

Па вуліцы яны ідуць моўчкі. Упершыню ў свае 17 год яны разумеюць, што кветкі дораць не толькі ў радасць і свята, іх кладуць на магільны сыноў.

Т. ХОХА,
студэнтка БДУ імя Леніна.

Зіма.

Фотазьціуд Н. АМЕЛЬЧАНКІ.

3 ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

НЕДАРАЭМНА

— Месць, я вельмі рад. Магу з упэўненасцю заявіць, што вы зусім здаровы.

— Выходзіць, я звярнуўся да вас дарэмна?

— О не! Вы мне павінны сто франкаў.

БЯССОНІЦА

У тры гадзіны ночы састарэлая дама звоніць урачу:

— Пан доктар, я на працягу чатырох гадзін варочаюся з боку на бок і не магу заснуць.

— Што ж і гэтым дзіўнага? Калі мадам хоча заснуць, то трэба ляжаць спакойна.

ВЫКЛЮЧНЫ ВЫПАДАК

Жонка выгаварвае мужу:

— Ты нідзе са мной разам не бываеш! Хутка суседзі будуць гаварыць аб нас, як аб Кавальскіх.

— А што аб іх гавораць?

— Што толькі адзіны раз яны

выйшлі разам, калі гарэў іх дом.

НІЯКІХ ШАНЦАУ

Бацька дзяўчыны кандыдату ў яці:

— Вы, вядома, кырыце, н'яце, гуляеце ў карты і заглядаецеся на жанчыны?

— Што вы, у мяне няма ні аднаго з гэтых недахопаў.

— Тады ў вас нікога не выйдзе, таму што ўсе яны ёсць у мяне, а я не жадаю, каб мая жонка зайздры ставіла вас мне ў прыклад.

ДУБЛЕР

Камедыёны акцёр уваходзіць у студыю і становіцца каля галоўнага героя. Той пытаецца:

— Хто вы такі?

— Ваш дублёр. Гэта я замяняю вас у самых небяспечных сценах.

— Цудоўна! Адпрайляйцеся да мяне дамой і раскажыце майёй жонцы, дзе я быў мінулай ноччу.

ПАДАРУНАК

— Ты будзеш задаволены, тата, калі я падару табе ў дзень нараджэння выдатную люльку?

— Нядрэнна. Але мне будзе яшчэ больш прыемна, калі ты пакнеш вучыцца лепш.

— Позна, тата! Я ўжо купіў люльку.

НЕ ЗАЎВАЖЫЎ

— Джон, я накінула ў буфетце два пірожныя. Цяпер там адно. Як гэта растлумачыць?

— Вельмі проста, мама. Было вельмі цёмна, і другое я не заўважыў.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:

МІНСК,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31,
6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.

Ул. БУТАРАЎ.

СЕЙБІТ СНЕЖНАГА КРЫШТАЛЮ

Бела-блакітны студзень. Пустыняй і мёртвай выглядае закаваная ў ледзяны панцыр і спавітая ў снежны саван зямля.

...Досвітак. Над прасторамі зацімаецца світанне. Над сіне-зялёнымі вершалінамі яловых астравоў спачатку нараджаецца сціпная стужка ружовашчокай зары. Падпаўлена касмічным агнём, рانیшняя маладзіца фарсіста румянца, наліваецца жарам і прыкметна разганяе сваёй хусцінкай на небе апошнія спалохі цемры.

Прыемна сустракаць ранак на ўлонні прыроды. У такі захпляючы час перад вачыма адкрываецца сапраўднае характэра сярэдзіны зімы.

Кругом перавітыя бялюткімі паясамі стаяць какетлівыя бярозы. Дыхне ветрык, і з іх плячэй да долы сып-

люцца калючыя пушынкi. У шчырым паклоне да зямлі згінаецца арэшнік, вербы, на мяккіх падушках-гурбах паляглі і іншыя кустарнікі. У белым лебядзіным сне спіць уся запаведная расліннасць.

Прыціх жыццёвы пульс лесу. Толькі ў ціхае надвор'е адны птушкі прыносяць невялікае ажыўленне ў гэты фон маўкліваасці. Ад сцюжы надзімаюцца снегіры, дрыжачы амялушкі ды хаваюцца ў шацёр вясёлых сніцы, аўсянкі і бойкія задзіры-верабі. Шукай іх зараз за шалёўкамі вокнаў, у сціртах салома і стагах сена. Тут хоць цёмна, але затое сівер не дабароцца і не астудзіць стомленых начлежнікаў. Дамаседы-дзятлы, каралыкі, попаўзні, пішчухі і іншыя па-ранейшаму рупліва знішчаюць адубелых насякомых. Яны абшараюць

у кары дрэў кожную шчыліну, і ад пільных вачэй не ўратаецца ні адзін жучок або камарык, які прытуліліся ў драўніне. Бяскорміца і маразы губяць многа птушак. У пару поўнага высыпания насення елкі выводзіць дзіцяці крыжадзюб. Не баіцца сцюжы яго малыя птушаняты. Цёплае гняздо і апырэнне бацькоў саграюць кволых выхаванцаў.

Сляды... Сляды... Толькі па іх можна прачытаць цэлыя паэмы з паводзін жывёл і крылатых летуноў, даведанца, калі яны харчуюцца, што спажываюць. А па іх паводзінках вопытны натураліст можа наперад — за некалькі дзён — вызначыць надвор'е.

Напрыклад, за суткі да адлігі з-пад лясной падсіцікі на снежную паверхню выхо-

дзіць мышы і некаторыя віды жукоў, перад завірухай і моцным ветрам ласі, алелі і дзікія куры хаваюцца ў густыя нетры лесу. Народная метэаралогія гаворыць, што к марознай зіме вавёрка будзе гняздо нізка на дрэве, а к цёплай — высокая.

Палывая мыш перад снежнай зімой рые нару мелка, а перад умеранай — больш глыбей. Усе дакладныя прыкметы і звесткі аб надвор'і, якія ўваходзяць у своеасаблівы народны календар, нельга пералічыць нават у спецыяльным артыкуле.

Зіма... Яркія зоркі, белыя сняжынкi, казачныя цені агарнулі зямлю, а стары казачнік-Мароз накінуў на рэкі і азёры іскрыстыя ланцугі.

Студзень — сейбіт белага крышталю.